

Att skapa en Putin

I denna film får vi följa Rysslands ekonomiska utveckling under 90-talet, från murens fall till det att en auktoritär ledare väljs av ett folk i djup fattigdom. Ryssland är ett land med tusenårig erfarenhet av att vara en kulturell och militär stormakt. Men under 1990-talet genomled landet en djup kris. Det kalla kriget hade förlorats och den sovjetiska ekonomin hade kollapsat. En grupp västerländska ekonomer tillkallades för genomföra övergången från planekonomi till marknadsekonomi, men i stället för en blomstrande marknad blev resultatet ännu mer fattigdom och otrygghet. Demokratin och kapitalismen hade misslyckats med sina löften om välstånd och frihet, och ryssarna hade blivit grundlurade och blev allt mer desperata.

Speltid: 60 min

Från: 15 år och uppåt

Ämne: Samhällskunskap,
Internationell ekonomi

Produktionsland:
Sverige 2017

Svensk version:
© Cinebox, 2017

Ansvarig utgivare:
Ann Nordström

Filmmnr: 1789

**För ytterligare
källinformation:**
Kontakta Cinebox
08-445 25 50

Vid kalla krigets slut fanns trots nederlaget en stor optimism i Ryssland. I kommunistiska Sovjet hade det varit stor matbrist och hårda straff för den som vågade sätta sig emot staten. Nu hoppades folket på förändring. Men hur inför man kapitalism i en kollapsad planekonomi? Eftersom det varit förbjudet att studera kapitalistiska ekonomiska teorier i Sovjet fanns inte kunskap om vad som behövdes. I stället anlätades hjälp från utlandet. En grupp amerikanska ekonomer och akademiker valdes ut för att ta fram ett reformpaket för att vända Rysslands ekonomi. De skulle också bestämma på vilket sätt västvärlden bäst kunde stötta Ryssland i övergången. På kort tid skrevs ett reformprogram som skulle ge Ryssland en ekonomisk chockterapi, men för att reformerna skulle lyckas var det viktigt att västvärlden visade god vilja och hjälpte till i processen. Men hjälpen från väst uteblev och reformpaketet genomfördes därför utan skyddsnet.

När marknaden släpptes fri fylldes de tidigare tomma matbutikerna med varor, men priserna var så höga att nästan ingen kunde köpa dem. Ryssarna fick använda sina besparingar till att köpa basvaror, men många gick ändå hungriga. Som en del av chockterapien skulle de tidigare statligt ägda företagen privatiseras. Detta gjordes genom att dela ut värdekuponger till varje medborgare som kunde bytas

mot aktier i ryska bolag. Problemet var att staten inte lyckades informera om hur mycket en sådan kupong var värd, och miljoner ryssar bytte sina kuponger mot en flaska vodka eller några dollar. De som förstod kupongernas sanna värde köpte upp så många kuponger som möjligt och blev på det sättet några av de rikaste personerna i världen. De sparpengar som vanliga ryssar använde för att handla de dyra matvarorna på marknaden hamnade därför hos dessa få personer, eller på deras konton i avlägsna skatteparadis.

En av de få varor som fortfarande var subventionerad i Ryssland var olja. Några få oligarker skapade sig enorma förmögenheter genom att köpa billig olja i Ryssland som de sedan sålde dyrt i utlandet. Samtidigt befann sig halva Rysslands befolkning under fattigdomsgränsen, vilket gjorde Ryssland till världens mest ojämlika land. När oljepriserna sjönk blev den ryska staten bankrutt, och tvingades att så gott som ge bort den ryska råvaruindustrin till oligarkerna i utbyte mot lån. Den enorma ojämlikheten ledde till att många ville ha tillbaka det kommunistiska systemet. Men oligarkerna mobiliserade sina resurser och lanserade stora förtalskampanjer för att hjälpa den sittande presidenten Jeltsin att behålla makten. Kampanjen lyckades, och oligarkernas politiska makt stärktes ytterligare eftersom Jeltsin nu stod i stor skuld till dem.

Nästa stora ekonomiska kris kom 1998 i banksystemet. Staten var åter bankrutt och folket efterfrågade en stark ledare som kunde bringa ordning och reda i statsfinanserna. Den tidigare KGB-officern Vladimir Putin utsågs 1999 till premiärminister, och ett år senare valdes han till president. Han lyckades vända landets utveckling. Oljepriset steg, arbetslösheten minskade, medelklassen växte och Ryssland återvann sin värdighet. Men priset för återhämtningen var högt. I dag har Putin Ryssland i ett järngrepp, och landet är på många sätt mer likt det forna Sovjet än den blomstrande marknadsekonomi som de amerikanska ekonomerna sett framför sig när de inledde chockterapi.

Nyckelord

Ryssland, Sovjet, Putin, planeekonomi, marknadsekonomi, bistånd, kalla kriget, Jeltsin, kommunism, kapitalism, nationalism, nationalekonomi, oligarker, auktoritär nationalism, korruption, fattigdom, diktatur, orättvisa, censur, privatisering, nyliberalism, ägande, envælde, populism.

Frågor att diskutera före visning

1. Vad vet du om det kommunistiska systemet i Sovjet?
2. På vilket sätt fördelas resurser i en planeekonomi?

3. Vilken politisk ideologi förknippar vi med planeekonomi?
4. Vad menas med en marknadsekonomi? På vilket sätt fördelas resurser i ett sådant system?
5. Vilken politisk ideologi förknippar vi med marknadsekonomi?
6. På vilket sätt är Sveriges ekonomi organiserad?

Frågor att diskutera efter visning

1. Varför levde folket i Sovjet så fattigt, tror du?
2. Vilken händelse brukar markera slutet för Sovjet och kommunismen?
3. Vad vet du om Marshallplanen?
4. Hur agerade USA och västvärlden? På vilket sätt skiljer det sig från Marshallplanen?
5. Vilka åtgärder ingick i den så kallade chockterapi? Vad var de tänkta att åstadkomma?
6. Vad hände med den ryska ekonomin när chockterapi inleddes?
7. För att privatisera företagen i Ryssland användes kuponger. På vilket sätt var detta tänkt att fungera? Vad hände i verkligheten?
8. Vad menas med en oligark?
9. Hur blev de ryska oligarkerna så rika?
10. Hur reagerade det ryska folket på de stora orättvisorna?
11. 1995 hade oljepriset sjunkit och den ryska staten var bankrutt. Berätta om uppgörelsen mellan staten och oligarkerna och vad den ledde till!
12. På vilket sätt visade valet 1995 att oligarkerna hade stor politisk makt i Ryssland?
13. Hur gick det till när Putin blev premiärminister och senare president?
14. Varför blev Putin så populär bland ryssarna?
15. Hur ser Putins Ryssland ut idag?
16. Vad var det som gick snett i Ryssland, tror du? Är någon händelse viktigare än någon annan?

Fundera och diskutera

Skriv ned minst tre råd som du hade gett till Ryssland när planeekonomin skulle avskaffas.

Dela dina tankar med klassen!

Här kan du hämta mer information

<http://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/kommunistiska-regimers-brott-mot-manskligheten/sovjet> - Forum för levande historia om Sovjet och kommunismens brott mot mänskligheten.

<https://www.svt.se/nyheter/ryssland-efter-sovjetunionen-1> - Svt Nyheter om Ryssland efter Sovjet, år för år.

<https://www.so-rummet.se/content/planekonomi-marknadsekonomi-blandekonomi-och-kretsloppsekonomi> - På SO-rummet finns en kort film om skillnaden mellan olika ekonomiska system.

<https://www.ekonomifakta.se/> - På ekonomifakta.se finns bra förklaringar av ekonomiska begrepp. Bakom sidan står arbetsgivar- och lobbyorganisationen Svenskt Näringsliv.

<https://www.so-rummet.se/kategorier/kommunism> - SO-rummet om kommunism.

<https://www.so-rummet.se/kategorier/historia/det-korta-1900-talet/kalla-kriget> - SO-rummet om kalla kriget.

<https://www.dn.se/arkiv/debatt/dn-debatt-rysk-chockterapi-lyckades-vi-som-verkade-for-ett-snabbt-systemskifte-i-ryssland-hade-ratt/> - Anders Åslund skriver i en debattartikel i Dagens nyheter att chockterapi lyckades.

<https://www.dn.se/arkiv/debatt/dn-debatt-rysk-chockterapi-bakom-folkhalsokris-professor-domer-ut-anders-aslunds-recept/> - Svar på Anders Åslund debattartikel.

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=503&artikel=3257002> - Sveriges Radios program OBS om chockterapi och Rysslands utveckling.

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/vladimir-putin> - Nationalencyklopedin om Vladimir Putin.

www.ne.se - Nationalencyklopedin

<https://duckduckgo.com/> - En sökmotor som inte spårar dig

<http://factlab.com/#lo=1> - Dagens nyheter skolsajt

<http://www.cinebox.se/> - Cinebox hemsida

Tips på utbildningsfilmer om politisk teori samt ekonomi, med användbara handledningar ser du nedan.

Filmerna kan önskas via din AVC eller finnas annars på www.filmochskola.se.

<https://www.filmochskola.se/Filmer/D/dozjd--kampen-for-det-fria-ordet/>

<https://www.filmochskola.se/Filmer/T/tankvart/tankvart---karl-marx/>

<https://www.filmochskola.se/Filmer/T/tankvart/tankvart---adam-smith/>

<https://www.filmochskola.se/Filmer/T/tankvart/tankvart---john-rawls/>

<https://www.filmochskola.se/Filmer/L/lon-utan-jobb/>

<https://www.filmochskola.se/Filmer/S/skuldkarusellen/>

Filmen *Att skapa en Putin* passar bra för undervisning i samhällskunskap och samhällsekonomi i gymnasiet. Här enligt exempel från det centrala innehållet i Gy11:

I samhällskunskap 1b & 2 samt kursen Internationell ekonomi, gymnasiet:

”Demokrati och politiska system på lokal och nationell nivå samt inom EU. Internationella och nordiska samarbeten. Medborgarnas möjligheter att påverka politiska beslut på de olika nivåerna. Maktfördelning och påverkansmöjligheter i olika system och på olika nivåer utifrån grundläggande demokratimodeller och den digitala teknikens möjligheter. Politiska ideologier och deras koppling till samhällsbyggande och välfärdsteorier”

”Samhällsekonomi, till exempel ekonomiska strukturer och flöden i Sverige och internationellt. Försörjning, tillväxt och företagande, resursanvändning och resursfördelning utifrån olika förutsättningar”

”Massmediers och informationsteknikens roll i samhället. Deras möjligheter att påverka människor och samhällsutvecklingen samt de möjligheter de ger människor att påverka. Mediers innehåll och nyhetsvärdering”

”Internationella handelsrelationer och ekonomisk integration samt deras aktörer. Den internationella ekonomins och handelns utveckling med hjälp av ekonomiska teorier, utifrån både ett historiskt och ett nutida perspektiv. Den internationella ekonomins och handelns effekter för länders välfärd och för miljön.”

”Samhällsvetenskapliga begrepp, teorier, modeller och metoder.”